

STILLE FILM

DRIE DECENNIA VAN STOMME FILM

Tussen 1901 en 1930 werden in Hongarije ongeveer 600 fictiefilms van verschillende lengte gemaakt. De filmproductie van het land ontwikkelde en veranderde parallel met die van andere nationale filmindustrieën, en tot het einde van de Eerste Wereldoorlog behoorde de Hongaarse film tot de Europese voorhoede. Na de eerste gouden eeuw reduceerden de crisis van de jaren twintig en de ongekeerde emigratiegolf de Hongaarse film tot een onbeduidend verschijnsel, dat zich pas herstelde met de komst van de geluidsfilm. De grote populariteit van de geluidsfilm deed de stomme film in de vergetelheid raken, en 90 procent van de afdrukken is vernietigd.

DE EERSTE ONS

De originele kopie van de eerste opnamen die in Hongarije zijn gemaakt

Een scène, met dagelijks verkeer aan het Pest-einde van de Kettingbrug, werd op 1 juni 1896 gedraaid door Charles Moisson, cinematograaf van het Parijse bedrijf Lumière.

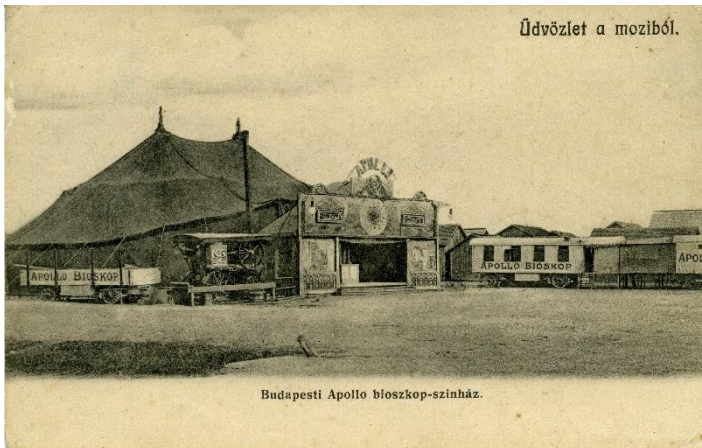

De eerste Hongaarse film

De opnamen van de eerste Hongaarse film, De dans, die fictieve elementen bevatte, begonnen in het voorjaar van 1901, op het dakterras van het Uránia Wetenschapstheater aan de Rákóczi-weg. De film, die 23 scènes omvat, was bedoeld als illustratie bij een lezing over de geschiedenis van de dans van de oudheid tot de moderne tijd. Helaas is er geen enkele kopie van de film bewaard gebleven. Affiche: OSZK.

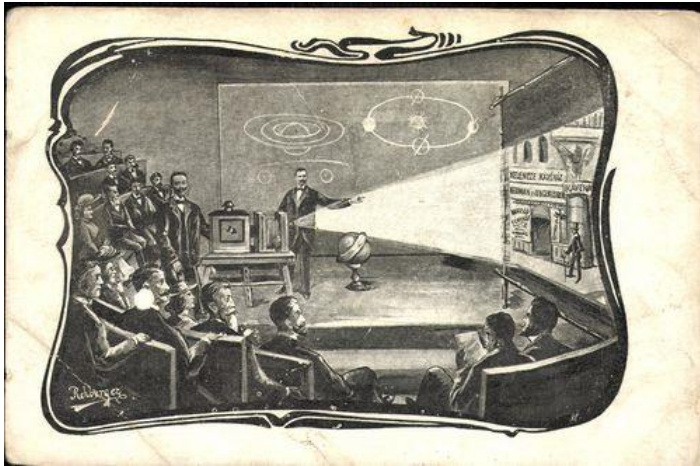

De csardascène uit De dans

De eerste feesttenten

De eerste vertoningen werden aangeboden door variétéshows. Klanten werden aangetrokken door touts, die tijdens de show met een wijzer in de hand uitlegden wat er te zien was. De eigenaar van de show had zijn eigen collectie films, en als de belangstelling van het publiek afnam, vertrok hij naar de volgende stad. Foto: NFI - Filmarchief

De eerste regelmatige filmvertoningen

Twee inventieve ondernemers, Mór Ungerleider en József Neumann boden de eerste regelmatige vertoningen aan, vanaf december 1898, in Café Velence, in het centrum van Boedapest. Foto: Zemplén Museum, Szerencs

De eerste permanente bioscoop

De Apollo, de eerste permanente bioscoop van Boedapest, werd eind 1906 in het centrum van Boedapest geopend. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden cabaret- en toneelvoorstellingen aan het programma van de 500 zitplaatsen tellende bioscoop toegevoegd. Foto: Collectie FSZEK Boedapest

De eerste filmmaatschappij

Projectograph werd in 1908 opgericht door Mór Ungerleider en maakte opnamen die verslag deden van belangrijke gebeurtenissen, nieuwswaardige voorvallen reconstrueerden, schilderachtige uitzichten en komische scènes toonden.

DE EERSTE HONGAARSE STUDIO'S

Rond 1914 werd film een investering waard en werd de ene filmstudio na de andere opgericht, waarbij de productie tot het einde van de Eerste Wereldoorlog bijna elk jaar verdubbelde.

Hunnia Biográf

Hunnia Biográf werd opgericht door een theaterregisseur, Miklós Faludi. De glazen studio van 1000 vierkante meter werd in 1911 in Boedapest gebouwd. Na een paar komedies op één spoel te hebben geproduceerd, werd het bedrijf een jaar na de oprichting opgeheven.

Uher Filmgyár

Een van de eerste filmmaatschappijen werd in 1912 opgericht door de fotograaf Ödön Uher, die er ook in slaagde de Pécs porseleinfabrikant Miklós Zsolnay als investeerder aan zich te binden.

Kino-Riport

Het bedrijf werd in 1913 opgericht door twee misdaadjournalisten, János Fröhlich en Aladár Fodor, en werd de belangrijkste verslaggever van dagelijkse gebeurtenissen. Zij produceerden ook tientallen speelfilms, waarvan vele geregisseerd werden door Mihály Kertész (Michael Curtiz).

Proja Filmgyár

In 1914 begon Janovics Jenő, directeur van het theater van Kolozsvár (vandaag Cluj, Roemenië), films te produceren onder het label, Proja. Janovics gaf kansen aan vele getalenteerde artiesten. Hier regisseerden Sándor Korda (Alexander Korda) en Mihály Kertész

(Michael Curtiz), twee Hongaarse filmmakers die wereldfaam verwierven, hun eerste grote films.

Corvin Filmgyár

In oktober 1916, op het toppunt van zijn succes, richtte Janovics nog een filmmaatschappij op, ditmaal in Boedapest, om een jaar later zijn aandeel te verkopen aan Sándor Korda. Corvin, dat in 1917 aan de rand van Boedapest werd gebouwd, was een van de modernste filmstudio's van Europa. Vijftig films werden hier gemaakt, voornamelijk door Sándor Korda (Alexander Korda), die artistiek directeur was.

Star Filmgyár

Star Studio, opgericht in Pasarét, Boedapest in 1917, werd verantwoordelijk voor een van de mooiste hoofdstukken in de geschiedenis van de Hongaarse stille film, met de meest spectaculaire producties. De maatschappij bracht haar films actief in het buitenland op de markt, en introduceerde menig Hongaars filmacteur in de wereld.

Astra Filmgyár

Deze filmmaatschappij, opgericht in 1916 en gekenmerkt door professionalisme en inventiviteit, was een familiebedrijf. Zij bouwden wat toen de grootste studio was, die het mogelijk maakte de decors van zeven of acht scènes tegelijk te bouwen. Ze bewerkten succesvolle en kwalitatief goede toneelstukken, populaire operettes, best verkochte Hongaarse en buitenlandse boeken, en ze maakten de meeste kinderfilms op celluloid.

Phönix-Film

Phönix, een vennootschap op aandelen opgericht in 1917, maakte verschillende verfilmingen van populaire werken, maar gebruikte vaak originele scenario's die, bijna zonder uitzondering, werden gerealiseerd door hun hoofdregisseur, Mihály Kertész (Michael Curtiz).

Lux Filmgyár

[illegible]

HET DECENNIUM VAN DE CRISIS

A large, ornate stone monument in a park, featuring a central statue of a figure on horseback, surrounded by a circular base with columns and a large dome in the background. A group of people, including men and children, are gathered around the monument, some sitting on the ground, others standing, and a vintage car is visible on the right.

DE KUNST VAN DE STOMME FILM

Dramas

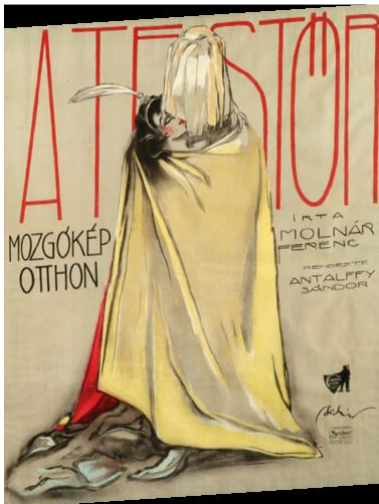
Tragedie of horror konden op celluloid veel spectaculairder worden weergegeven dan op het toneel, en de meeste films uit die tijd werden dan ook in een van deze genres uitgevoerd.

Successen op het toneel

Het was zinvol om succesvolle toneelstukken te verfilmen omdat de decors en kostuums voorhanden waren, en de acteurs hun rollen kenden.

Bánk bán, dir.: Mihály Kertész, 1914. Photo: Dunky Brothers / NFI – Film Archive

The Bodyguard (A testőr), dir.: Sándor Antalffy Sándor, Poster: János Bednár /NFI – Film Archive

Toneelstukken in een landelijke omgeving

Toneelstukken in een landelijke omgeving (népszínmű), een gegarandeerd succes bij zowel provinciaal als stedelijk publiek, waren een andere populaire bron voor filmdrama. De Gele Veulen, die Janovics in 1913 samen met een Franse partner produceerde, was de eerste film die in Transsylvanië werd opgenomen. De film werd op vijf continenten op de markt gebracht.

The Undesirable (A tolonc), dir.: Mihály Kertész, 1914. Photo: NFI – Film Archive

Komedies

De eerste, plotloze korte films waren meestal gebaseerd op een enkele komische situatie. Later ontstonden de klucht en het burleske. Rond 1910 begonnen de Hongaren met de productie van komische éénrolsfilms waarin burleske elementen en speciale effecten werden gebruikt.

Borrowed Babies (A kölcsönkért csecsemők), dir.: Mihály Kertész, 1914. Photo: NFI – Film Archive

Best verkochte romans

Als de bewerking van toneelstukken een veilige gok was, dan waren bestsellers uit romans even goede bronnen. Dramaturgie werd een beroep en ontwikkelde zich snel.

Films gebaseerd op gedichten

Literatuur was een belangrijk onderdeel van de cultuur aan het begin van de 20e eeuw, en poëzie was een van de inspiratiebronnen voor film.

Jókai bewerkingen

Tussen 1916 en 1923 werden elf romans van Mór Jókai voor het scherm verfilmd. Films naar het werk van de populairste Hongaarse schrijver werden meestal opgenomen op locaties die in de romans werden genoemd, met kostuums en rekwisieten uit die tijd.

Muzikale films

Hoewel het een contradictio in terminis lijkt, was de eerste bloeiperiode van de Hongaarse muziefilm in de tijd van de stomme film. In die periode werden dertig beroemde operettes bewerkt voor celluloid.

The Count of Luxembourg (Luxemburg grófja), dir.: Antal Forgács Antal, 1919. Poster: Jenő Pál / NFI – Film Archive

Films over Joodse onderwerpen

Hongaarse Joden uit het begin van de 20e eeuw kwamen in verschillende toneelstukken aan bod. De verhalen, die zowel op het toneel als in de bioscoop populair waren, werden meestal ingegeven door het conflict tussen assimilatie en traditie.

AANPASSINGEN IN DE JAREN 20

In de jaren 1920 werd de Hongaarse filmindustrie zwaar op de proef gesteld door de toevloed van buitenlandse films. De tegenaanval bestond uit vier onderdelen: de bewerking van potentieel succesvolle buitenlandse bestsellers; faux-Amerikaanse scripts die exportpotentieel leken te hebben; de bewerking van Hongaarse klassiekers, die altijd populair waren op de binnenlandse markt; en kinderfilms, die zeker succesvol zouden zijn.

Buitenlandse bestsellers

Onder de bergen, dat in 1920 in première ging, was de bewerking van een beroemde eigentijdse opera; om de aantrekkingskracht op het Hongaarse publiek te vergroten, werd het verhaal van zijn Spaanse setting overgeplant naar de Alpen.

Under the Mountains (Hegyek alján), dir.: Béla Balogh, 1920. Photo: NFI – Film Archive

Hongaarse klassiekers

In 1924 produceerde Béla Balogh de tweede verfilming van de wereldberoemde roman van Ferenc Molnár, *The Boys of Paul Street*.

The Boys of Paul Street (A Pál utcai fiúk), dir.: Béla Balogh, 1924. Photo: NFI – Film Archive

DIRECTEURS

Mihály Kertész (1886-1962)

Een van de eerste Hongaarse filmregisseurs was Mihály Kertész, die later in Hollywood wereldberoemd werd als Michael Curtiz. In Hongarije regisseerde hij in acht jaar tijd zo'n veertig films, waarvan hij sommige scripts zelf schreef. Hij was een van de meest gewaardeerde Hongaarse regisseurs van de jaren 1910.

Sándor Korda (1893-1956)

De hardwerkende Sándor Korda (later bekend als Sir Alexander Korda) was als tiener redacteur van een krant en schreef filmrecensies, richtte op 20-jarige leeftijd een vaktijdschrift op en regisseerde een film, en was pas 24 toen hij directeur en hoofdregisseur van Corvin werd.

Jenő Janovics (1872-1945)

Jenő Janovics, de grondlegger van de filmproductie in Kolozsvár (het huidige Cluj, Roemenië), zette een nieuwe koers uit voor de Hongaarse cinema. Hij was de eerste in Hongarije die film als een kunstvorm beschouwde en ontleende de meeste van zijn onderwerpen aan de klassiekers van de Hongaarse literatuur. Hij maakte 72 speelfilms in vijf jaar.

Sándor Góth (1869-1946)

Sándor Góth was een acteur, die ook toneelstukken schreef en vertaalde. Hij regisseerde een groot aantal films met korte kluchten in het begin van de jaren 1910.

Márton Garas (1881-1930)

Márton Garas was oorspronkelijk een acteur, maar raakte betrokken bij het filmmaken in Berlijn, samen met Max Reinhardt. Deze belangrijke figuur van de eerste generatie Hongaarse stille filmregisseurs maakte veertig films in zeven jaar.

Jenő Illés (1877-1951)

In 1911 werd Jenő Illés benoemd tot cameraman en regisseur van de Berlijnse producties van Pathé, en later ging hij grote Duitse stukken regisseren. Hij maakte meer dan honderd films in Duitsland en zette tientallen filmsterren op hun weg naar wereldfaam.

Alfréd Deésy (1877-1961)

Alfréd Deésy, een acteur die regisseur werd, maakte meer dan zeventig films in vijftien jaar, maar zijn carrière raakte in de jaren 1920 langzaam in verval.

Béla Balogh (1885-1945)

Béla Balogh was vroeger een bon vivant acteur, maar raakte tijdens de Eerste Wereldoorlog invalide. In 1916 begon hij films te maken en al snel richtte hij samen met zijn vrouw, Margit Kornai, een succesvolle filmmaatschappij op.